

що цю думку підтримує і справжній автор роману. Вона, як і її герой, відверто захоплюється майстерністю видатного драматурга й “морем людських пристрастей”, яке нуртує в його п’єсах [2, 167-168]. Сакраментальні вислови Шекспіра у рецепції Ерроубі набувають певного варіативного сенсу: “Почуття, якщо розібратися, існують або глибоко всередині людини, або на поверхні. На середньому ж рівні їх лише грають. Ось чому увесь світ – сцена” [3, 37].

Отже, шекспірівська парадигма є однією з підказок до розуміння заплутаного світосприйняття Чарльза Ерроубі, так само, як й до розуміння світосприйняття самої письменниці, однією з багатьох таких підказок, адже море її героїв таке мінливе море: спокійне та лагідне, й водночас, бурхливе та небезпечне; пустотливе море та немилосердне море-вбивця; словом – море людських пристрастей.

Айріс Мердок апелює до морального аспекта людської особистості, з розвитком якого вона пов’язує можливість гармонійних відносин з зовнішнім світом. Саме у такому компромісі жевріє надія на примирення моральних істин з правдою життя.

Отже, відокремлюючи брутальність і реалізм, як певні рецептивні виміри авторського письма, можемо констатувати їхні взаємореґуючі “горизонти очікування”, натомість очікуваному їх протистоянню.

Література

1. Библия. Книги священного писания Ветхого и Нового Завета: – Объединенные библейские общества, 1992.
2. Бушманова Н. Когда в душе живет Шекспир /По материалам беседы с английскими романистами А.Мердок и П.П.Ридом //Вопросы литературы, 1991. – №2. – с.155-184.
3. Мердок А. Море, море /Пер. з англ. М.Лоріє. – К:БМП Борисфен, 1995. – 480 с. – рос.
4. Червінська О.В. Рецептивна поетика. Історико-методологічні та теоретичні засади: Навч. посібник. – Чернівці: Рута, 2001, – 56с.

Рихло П.В.

Чернівецький національний університет

“БЕЗДУШНИЙ ДІЙСНОСТІ ВІН ЗНОВУ ДАВ ПРЕКРАСНУ МОВУ ТВОРЧОЇ УЯВИ”: ЄВРЕЙСЬКИЙ БАЙКАР ЕЛІЄЗЕР ШТЕЙНБАРГ

Чернівці, “таємна столиця німецької літератури”, які виплекали в попередні епохи своєї історії багатьох німецькомовних поетів, серед яких можна назвати такі всесвітньо відомі імена, як Пауль

Целан або Роза Ауслендер, були також вітчизною багатьох українських, румунських, єврейських авторів. Згадаймо тут хоча б літературну діяльність класиків українського письменства Юрія Федьковича і Ольги Кобилянської, ранні поетичні спроби, що відзначалися, однак, класичною довершеністю, румунського національного поета, “останнього романтика світової літератури” Міхая Емінеску, котрий провів у Чернівцях свою юність, або ж творчість видатного єврейського поета, “принца єврейської балади” Іцика Манґера. У цьому ряду стоїть також видатний єврейський байкар, “Езоп ідишу” Елієзер Штейнбарґ.

Байка – один з найдавніших жанрів світової літератури. Вона бере свій початок зі східного фольклору й закорінена в метампсихозі, теорії про перевтілення й мандри людської душі через тваринні, рослинні іпостасі або ж об’єкти неживої природи. Її алегоричний зміст майже завжди пов’язаний з дидактичним елементом, з моральним постулатом. За Лессінґом, байка – це зведення морального жесту до якогось конкретного випадку.

Від Езопа, Бабрія, Федра – і до Лафонтена, Красицького, Крилова й Глібова байка була насамперед ілюстрацією етичної сентенції. Е.Штейнбарґ зробив із цього жанру синтез старозавітних притч і хасидських легенд, повсякденної життєвої мудрості й філософського осягнення світу. В його байках “шумить і цвіте цілий світ речей, людина, тварина і всяка інша істота розкриваються у всій своїй первозданній силі, у всьому своєму значенні, тут ворущаються і струмують геть усі соки життя. І все-таки кожна постать, кожен образ світу запозичений із єврейської вулиці, над всіма його творіннями розкинулося небо єврейського містечка”, – як свого часу дуже влучно охарактеризував Штейнбарґові байки Е.Бікель [3, с.28-29]. Єврейський байкар був одним із найвизначніших оновлювачів цієї літературної форми.

Е.Штейнбарґ походив з невеличкого бессарабського містечка Липкани, де він у 1880 р. народився в благочестивій єврейській родині. Там він отримав традиційне релігійне виховання, яке охопило як Тору і Талмуд, так і інші важливі твори єврейської літератури на івриті та ідиші. Дуже рано в нього проявилися педагогічні здібності, і вже в молодому віці він став учителем ідишу та гебрайської, а згодом упродовж багатьох років був директором єврейської школи в Липканах. Штейнбарґ був видатним педагогом і видав у 1921 р. в Бухаресті гебрайський буквар, а в 1922 р. в Чернівцях – буквар на ідиші зі сповненою фантазії, образною, поетично наснаженою абеткою, яка одразу закарбовувалася в пам’яті його маленьких вихованців:

Алеф – адже всі дорослі – діти.

Бет – браття діти всі на світі...

Невдовзі після Першої світової війни Штейнбарґ переїхав до Чернівців і розгорнув тут жваву педагогічну й культурну діяльність. Незабаром він став душею єврейського Шкільного товариства, рупором і духовним наставником тієї частини чернівецького єврейства, яке не бажало піддаватися асиміляторським процесам і написало ідиш на своєму прапорі як ідеологічну й культурну програму національної ідентичності. Він організував єврейський дитячий театр, репертуар якого заповнював власними п'єсами. Там співав при кожній нагоді своїм дзвінким, чистим голосом єврейський хлопчик Йозеф Шмідт, котрий згодом став усесвітньо відомим тенором, "німецьким Карузю". Штейнбарґ писав поетичні "пурімшпіле", невеличкі п'єски, що виконувалися під час єврейського свята Пурім, і переодягнені діти несли єврейське слово від одного дому до іншого. Він збирав навколо себе єврейських дітей із найбідніших соціальних верств і вивозив їх під час літніх канікул у Виженку, мальовниче село в буковинських Карпатах. Там він розповідав їм казки й легенди, співав з ними єврейських народних пісень на ідиші, читав їм свої чудові байки. "Якщо я помічаю іскру, я роздуваю її!" – таким був його девіз, який став девізом Шкільного товариства. Одним із дітей, яким Штейнбарґ прищепив любов до ідишу, був єврейський письменник Йосиф Бурґ.

Ця невтомна діяльність не принесла Штейнбарґу, між іншим, ніяких дивідендів, а радше була працею за "Божу винагороду". У 1928 р. письменник був змушений емігрувати до Бразилії, позаяк Шкільне товариство не могло матеріально забезпечити його існування. В Ріо-де-Жанейро він керував школою імені Шолом Алейхема. У 1930 р. поет повернувся в румунські Чернівці, де група друзів умовила його видати свої байки. На початку 1932 р. було розпочато друкування першого тому. Але Штейнбарґу вже не судилося побачити це зібрання своїх байок. Операція на апендицит виявилася для нього фатальною. 27-го березня 1932 р. невмолима доля вирвала його з життя. Для єврейських Чернівців це була катастрофа. "Жах опанував місто. Євреї зачиняли свої крамниці і йшли на похорон. Закотилося сонце – єврейське Шкільне товариство осиротіло", – згадує один із найближчих друзів поета, конгеніальний ілюстратор його байок Артур Кольник [5, с. 187]. Шок чернівецького єврейства, викликаний цією несподіваною втратою, передає у своїх "Спогадах про одне місто" також Роза Ауслендер: "Траур був безмежним. Тисячі людей утворили замкнутий ланцюг, і так пліч-о-пліч долали неблизький шлях до кладовища. Не тільки вдова ридала над його тілом: друзі Штейнбарґа, відомі єврейські письменники, чоловіки зрілого віку не могли закінчити своїх надгробних промов і заливалися слізьми" [1, с. 108-109].

Його поховали на єврейському цвинтарі в Чернівцях, у тій частині, яка була резервована для дітей, "поміж могилами

завбільшки з коліску”[4,с.48], з тим щоб він і далі міг бути оточеним дітьми. Над його надгробком, спроектованим Артуром Кольником, підноситься барвисто розмальована стела, яка зображує фігури його байок: стилізовану гілку з пташкою й метеликом, відтак море, місяць і зорі, обрамлені сценічною завісою з китицями, які символізують його відданість дитячому театрові. Гарними гебрайськими літерами там вкарбовані в камінь початкові рядки його байки “Молот і залізо”:

Грко й сумно, любі діти, в білім світі жити.
От хіба що гарна байка може звеселити.

Байки (мешолім) є найціннішою частиною літературної спадщини Е.Штейнбарґа. Окрім байок, він писав ще т.зв. “майселех” (казки), яким надавав не віршованої, а прозової форми. Ці обидва улюблені жанри Штейнбарґа відрізняються від творів його попередників передусім своєю філософською глибиною, художнім умінням побачити за повсякденними стосунками й ситуаціями основоположні екзистенціальні проблеми. Однак вони не позачасові, не абстрактні, а дуже безпосередньо пов’язані зі своєю епохою. На ці неодмінні риси його поетичного гестусу вказував у своїй післямові до видання румунських перекладів байок Штейнбарґа А.Клайн, особливо підкреслюючи їхню оригінальність та їх синтетичний характер: “Замість бюргерських трюїзмів, з їх банальною, плоскою й непрактичною мораллю, вони несуть в собі факти з вирувань нашої епохи великих зрушень і етику соціального імперативу [...] Байки Штейнбарґа, новий і рідкісний синтез традиції й революції, інтелекту й фантазії, слова та дії набули характеру соціального корективу і стали носієм прогресивних ідей. Його мораль не має на меті усунення вад, звичок чи помилок індивіда. Він намагається викорінювати глибше зло [...] Елієзер Штейнбарґ – це щасливий синтез Іцхока Лейб Переца, Менделе Мойхер Сфоріма і Шолом Алейхема. У Переца він запозичив масштаб ширяння, подібний до кружляючого у високостях орла, у Менделе – некривдне жало сатири, а з Шолом Алейхемом його споріднює неквапна манера письма й скромність”[4,с.49]. При цьому його байки поєднують трагічне з комічним, що так чудово вмів комбінувати у своїх творах Шолом Алейхем. Комізм Штейнбарґа не в останню чергу корениться в мові, в його віртуозному володінні ідишем. “Для Штейнбарґа мова – це все, – вважає Е.Бікель. – Вона проста й позбавлена прикрас, часом аж примітивно-вulgарна, якщо йому це потрібно, по-народному образна, наївна й чиста, якщо він до цього прагне; вона може шпичасто й гостро видиратися крутими стежками рефлексій, але водночас ширяти в царстві тонких

душевних порухів [...] Вона з такою легкістю стрибає й танцює понад безоднями й проблемами буття, що здається, мовби чуєш народні прислів'я" [3,с.29]. Таку мовну свободу і справді можна зустріти тільки у великих майстрів.

Штейнбарґ чудово володів також гебрайською й написав івритом чимало дитячих казок. У ньому вбачають водночас і "майстра гебрайського стилю" [2,с.44]. Після його смерті видатний єврейський поет Хаїм Нахман Бялик звернувся до чернівецького комітету з видання спадщини Штейнбарґа з проханням зібрати й видати всі його твори. Відтоді в різних видавництвах світу з'явилося чимало зібрань його байок. У 1972 р. родина Штейнбарґа передала всі його рукописи Єврейській національній бібліотеці в Єрусалимі і так забезпечила їх від розпорощення. Байкове царство "єврейського Езопа" стало нині невід'ємною часткою єврейської та світової літератури.

Література

1. Ausländer Rose. Die Nacht hat zahllose Augen. Prosa. – Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag 1995.
2. Bady M.H. Vier Jahrzehnte seit dem Todes des Dichters Elieser Steinberg. In: „My dear Roisele...“ Jiddische Dichter aus der Bukowina: Itzig Manger. Elieser Steinberg. – Üxheim: Rose Ausländer-Gesellschaft e.V.1996.
3. Bickel Elieser. Zur Weltanschauung Elieser Steinbergs. In: „My dear Roisele...“ Jiddische Dichter aus der Bukowina: Itzig Manger. Elieser Steinberg. – Üxheim: Rose Ausländer-Gesellschaft e.V.1996.
4. Clain A. Nachwort zu den Fabeln von Elieser Steinberg. In: „My dear Roisele...“ Jiddische Dichter aus der Bukowina: Itzig Manger. Elieser Steinberg. – Üxheim: Rose Ausländer-Gesellschaft e.V.1996.
5. Kolnik Arthur. Der jüdische Schulverein in Czernowitz. In: Czernowitz. Jüdisches Städtebild. Hg. von Andrei Corbea-Hoisie. – Frankfurt am Main: Jüdischer Verlag im Suhrkamp Verlag 1998.

Семен Г.Я.

Чернівецький національний університет

ОБРАМЛЕННЯ В ПОЕЗІЇ РОБЕРТА БЕРНСА

Обрамленням називають такий вид повтору, в якому початок і кінець ідентичні, що створює своєрідну рамку твору. Цей композиційний засіб зустрічається в різноманітних жанрах: романах, оповіданнях та поетичних творах.

Роберт Бернс, видатний шотландський поет, використовував у своїх піснях, баладах, віршах композицію народних пісень, а в народній поезії повтор набуває великого значення [3, с.181].